

УДК 378:796.071.4:379.8

Безкопильний О. О.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького м. Черкаси;
Полищук О. Л.
кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси;
Матусевич А. М.
старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я людини
Черкаський державний технологічний університет м. Черкаси

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. На основі аналізу науково-педагогічних джерел узагальнено, що поняття «готовність» є багатоаспектною категорією та складається з певних елементів, що визначають її структуру. Готовність до різних видів педагогічної діяльності визначається як особистісне утворення комплексу внутрішніх умов, мотивів, знань і засобів діяльності, навичок та вмінь їх практичного застосування, особистісних якостей, що забезпечують ефективність професійної педагогічної діяльності. Готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядається як результат підготовки до професійної педагогічної діяльності та характеризується системою ціннісних орієнтацій, знаннями, уміннями та сформованими навичками здоров'язбереження у поєднанні з особистісними якостями педагога. Обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, що складається з аксіологічного, гносеологічного, праксеологічного та особистісного структурних компонентів.

Ключові слова: структура, готовність, майбутні вчителі фізичної культури, здоров'язбережувальна діяльність, основна школа.

Безкопильний А. А., Полищук А. Л., Матусевич А. М. Характеристика структуры готовности будущих учителей физической культуры к здоровьесберегательной деятельности в основной школе. Стаття посвящена проблеме подготовки будущих учителей физической культуры к здоровьесберегательной деятельности в основной школе. На основе анализа научно-педагогических источников обобщенно, что понятие «готовность» является многоаспектной категорией, состоит из определенных элементов, определяющих ее структуру. Готовность к различным видам педагогической деятельности определено как личностное образование комплекса внутренних условий, мотивов, знаний и средств деятельности, навыков и умений их практического применения, личностных качеств, которые обеспечивают эффективность профессиональной педагогической деятельности. Готовность будущих учителей физической культуры к здоровьесберегательной деятельности в основной школе рассматривается как результат подготовки к профессиональной педагогической деятельности и характеризуется системой ценностных ориентаций, знаниями, умениями и сформированными навыками здоровьесбережения в сочетании с личностными качествами педагога. Обоснованно структуру готовности будущих учителей физической культуры к здоровьесберегательной деятельности в основной школе, которая состоит из аксиологического, гносеологического, праксеологического и личностного структурных компонентів.

Ключевые слова: структура, готовность, будущие учителя физической культуры, здоровьесберегательная деятельность, основная школа.

Bezcopylny O. O., Polishchuk O. L., Matusevych A. M. The characteristics of the readiness structure of the will-be physical culture teachers to the health of the health keeping activity in the secondary school. The article is devoted to the problem of the will-be physical culture teachers training to the health keeping activity in the secondary school. The actuality of the research is substantiated by the fact that the contemporary reality changes the social order of the society for the high school to the root and puts forward tasks about professionals training, able to keep and strengthen the growing generations' health. The issue, connected with will-be physical culture teachers' training to the health keeping activity is presented fragmentarily in the subjects, thus one cannot expect such conditions to provide the necessary level of mastering knowledge and skills as to the health keeping activity to the will-be teachers in conditions of secondary educational establishments. Based on the analysis of the scientific and pedagogical sources there has been generalized that the notion "readiness" is a many-sided category and consists of certain elements defining its structure. Readiness to different kinds of the pedagogical activity is defined as a personal entity, characterizing the complex of the inner conditions, motives, knowledge and means of activity as well as the skills of their practical appliance, personal qualities, providing the effectiveness of the professional pedagogical activity. In the article the readiness of the will-be physical culture teachers to the health keeping activity

in the secondary school is considered as the result of the training to the professional pedagogical activity, being characterized by the system of the valuable orientations, knowledge and the acquired skills of the health keeping combined with the personal qualities of the pedagogue. There has been substantiated the general structure of the will-be physical culture teachers' readiness to the health keeping activity in the secondary school, being characterized by the conscious values of health keeping, by the formed knowledge as well as the acquired skills of the pedagogical activity in combination with the personal qualities of the pedagogue. This structure of the readiness consists of the axiological, gnoseological, praxeological and the personal components.

Key words: structure, readiness, will-be physical culture teachers, health keeping activity, secondary school.

Постановка проблеми. Реалії сучасності докорінно змінюють соціальне замовлення суспільства для вищої школи. Вони висувають завдання щодо підготовки професіоналів, здатних до збереження і зміцнення здоров'я підростаючих поколінь. Питання, пов'язані з підготовкою майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності, представлені в різних навчальних дисциплінах фрагментарно. Не можна очікувати, що такі умови можуть забезпечити майбутнім учителям необхідний рівень оволодіння знаннями, вміннями та навичками щодо здоров'язбережувальної діяльності в умовах загальноосвітніх навчальних закладів. Це актуалізує необхідність пошуку вирішення проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Аналіз літературних джерел. Для розуміння сутності поняття «готовність» та його структури важливими є праці таких учених, як В. А. Бодров, А. А. Деркач, К. М. Дурай-Новакова, М. І. Дьяченко, Л. А. Кандилович, О. М. Пехота, В. О. Сластьонін. У дослідженнях Є. А. Захаріної [1], Л. І. Іванової [2], Н. І. Степанченко [3], О. В. Тимошенко [4] та інших обґрунтовано структуру готовності майбутніх вчителів фізичної культури до різних видів педагогічної діяльності.

Зарубіжні дослідники (S. Auvazo та P. Ward [5], P. Ward [6] та ін.) приділяють увагу питанням, пов'язаним з підготовкою вчителів фізичної культури у вищій школі. Аналіз вище перерахованих науково-педагогічних джерел надає підстави для узагальнення, що поняття «готовність» є багатоаспектною категорією, складається з певних елементів, що визначають її структуру.

Метою нашої роботи є обґрунтування структури та характеристика структурних компонентів готовності майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковці виокремлюють різні компоненти у структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до різних видів професійної діяльності. На основі аналізу масиву наукових поглядів акцентуємо увагу на відсутності єдиної думки щодо структури готовності майбутніх учителів фізичної культури. Вважаємо, що це обумовлено складністю та багатогранністю професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі є результатом підготовки до професійної педагогічної діяльності, який характеризується системою ціннісних орієнтацій, знаннями, вміннями та засвоєними навичками здоров'язбереження у поєднанні з особистісними якостями студентів.

У структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі нами виділено такі структурні компоненти готовності, як: аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний та особистісний. У загальній структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі кожний структурний компонент характеризує певні якості особистості. Запорукою формування якісного рівня готовності до даного виду професійної діяльності є комплексний підхід. Стисло схарактеризуємо кожний компонент. У педагогічній науці галузь наукового пізнання, що займається вивченням цінностей освіти, їх природою, функціями і взаємозв'язками є педагогічна аксіологія. У сфері фізичної культури формуються цінності різної спрямованості: матеріальні, фізичні, соціальні, психологічні, духовні тощо. Для нашого дослідження важливим є твердження про те, що здоровий спосіб життя є невід'ємною частиною загальної культури особистості, що відображає багатство її духовного світу, життєвих цілей і ціннісних орієнтацій.

Аксіологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі передбачає вміння формувати ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я усіх учасників освітнього процесу за умов особистісно-орієнтованого педагогічного процесу при наявності таких основних чинників, як ціннісно-орієнтаційний простір, у якому інтегровані всі форми навчально-виховної, оздоровчо-гігієнічної та спортивно-масової роботи; ціннісно-орієнтаційна діяльність, специфічною особливістю якої є надання максимально можливої свободи вибору форм, засобів і ступеня участі; рефлексії, тобто процесів самопізнання та усвідомлення того, як це сприймається і оцінюється іншими учасниками освітньої діяльності.

Гносеологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності полягає у розвитку пізнавальних здібностей та оволодінні професійно орієнтованими дисциплінами, необхідними для здійснення здоров'язбережувальної діяльності. На основі аналізу робіт науковців, що були присвячені різним аспектам підготовки учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності, аналізу навчальних планів закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх фахівців з фізичного виховання, змісту дисциплін, умов професійної діяльності вчителя фізичної культури, а також спираючись на власний досвід викладацької діяльності, ми визначили перелік питань, пізнання яких дозволить сформувати у майбутніх вчителів фізичної культури гносеологічний компонент готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Це знання про професійні функції сучасного вчителя фізичної культури; знання з питань впровадження засобів здоров'язбережувальної педагогіки в основній школі; знання щодо нормативно-правових документів, які регламентують (визначають) умови здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу; знання фізкультурно-оздоровчих,

еколого-гігієнічних, медико-валеологічних, оздоровчо-розвивальних та інших здоров'язбережувальних методик; знання про зміст здоров'язбережувальних технологій, що застосовують у процесі проведення уроків фізичної культури, на перервах, під час продовженого дня; знання спеціальної термінології; знання щодо біологічної потреби школярів у рухах; знання про динаміку розумової працездатності учнів основної школи під час загальноосвітніх уроків та продовж навчального дня школи; знання методик, які дозволяють забезпечити активний відпочинок і зменшити ступінь втоми під час загальноосвітніх уроків в основній школі; обізнаність у питанні про оздоровчі режими роботи на уроці фізичної культури з учнями основної школи; знання стосовно норм рухової активності учнів основної школи; знання про вікові періоди розвитку організму школярів; знання про різні форми роботи з батьками для підвищення ефективності здоров'язбережувальної діяльності з учнями основної школи; знання про вплив фізкультурно-оздоровчих занять на стан організму учнів основної школи, в основі яких покладена різна спрямованість фізичного навантаження; знання методик фізкультурно-оздоровчих занять, в основу яких покладено різні види рухової діяльності.

Педагогічна праксеологія в системі професійної освіти вивчає категорії, закони, за допомогою яких пояснюється феномен трудової діяльності; загальнонаукові підходи до проблеми професійної діяльності людини і закономірності побудови цієї діяльності; міждисциплінарні знання, що в сукупності розкривають теоретичний і практичний досвід раціонального здійснення професійних дій; результати рефлексії стосовно причин, умов і механізмів успішності діяльності.

Праксеологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі полягає у формуванні здібностей щодо пошуку, вибору та впровадженні в навчальний процес таких засобів і методів роботи, які дозволяють здійснювати професійну діяльність раціонально, ефективно та технологічно.

Особистісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності набуває особливої актуальності, оскільки означена професійна діяльність відбувається у постійній взаємодії з людьми. Наявність цього структурного компоненту готовності передбачає формування комплексу якостей особистості, зокрема емоційного інтелекту та педагогічної комунікації. Важливою властивістю особистості вчителя є здібність до прояву емоцій, асимілювання емоцій і думок, розуміння й пояснення емоцій, регулювання власних емоцій та емоцій інших. У психології таку властивість особистості називають – «емоційний інтелект». Сучасні погляди науковців щодо розуміння сутності поняття «емоційний інтелект» зводиться до наступних положень: здатність сприймати і розуміти прояви особистості в емоціях, керувати емоціями на основі інтелектуальних процесів; поєднання розуму і почуттів; здатність усвідомлювати свої емоції та емоції інших для мотивації і управління власними емоціями наодинці з собою і при взаємодії з іншим. Професійна діяльність вчителя фізичної культури неможлива без прямої взаємодії з учнями. Тому до комунікативних якостей особистості майбутнього педагога суспільство висуває підвищення моральні вимоги. Професійним педагогом можна вважати особистість, яка на високому рівні володіє педагогічною комунікацією, має здібність до свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, особа, яка робить індивідуальний творчий внесок у професію, розуміє своє призначення, зацікавлена у результатах власної комунікативної діяльності; підвищує престиж власної професії в суспільстві. Вчитель фізичної культури повинен вирізнятися своїм ставленням до колег та учнів, вміти знаходити шляхи порозуміння, намагатися зрозуміти відчуття та емоції учнів, відноситись до них з повагою.

Висновки. До структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі віднесено: аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний та особистісний компонент. **Перспективами подальших досліджень** вбачаємо у визначенні критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Література

1. Захаріна Є. А. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Є. А. Захаріна. – Запоріжжя, 2013. – 525 с.
2. Іванова Л. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. / Л. І. Іванова. – К., 2014. – 41с.
3. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. І. Степанченко. – Вінниця, 2017. – 629 с.
4. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. В. Тимошенко. – К., 2009. – 38 с.
5. Ayvazo S. Pedagogical content knowledge of experienced teachers in physical education: functional analysis of adaptations / S. Ayvazo, P. Ward // Research quarterly for exercise and sport. – 2011. – №82(4). – P. 84-91.
6. Ward P. Effects of improving teachers' content knowledge on teaching and student learning in physical education / P. Ward, I. Kim and others // Research quarterly for exercise and sport. – 2015. – № 86 (2). – P. 9-15.

References

1. Zakharina Y. A. (2013). Teoretichni i metodichni zasadi profesijnoi pidhotovki majbutnix uchiteliv fizichnoi kulturi do pozaklasnoi ta pozashkilnoi ozdorovcho-vikhovnoji roboti [Theoretical and methodological principles of the professional will-be physical culture teachers' training to the extra-class and the extra-school health and educational work]: dis. ... doktora ped. nauk : 13.00.04. Dissertation for the degree of pedagogical sciences doctor: 13.00.04. – 525 p. [in Ukrainian].
2. Ivanova L. I. (2014). Teoretichni i metodichni zasadi profesijnoi pidhotovki majbutnix uchiteliv fizichnoi kulturi do roboti z uchnikami z vidkhilenniami u stani zdorovja [Theoretical and methodological principles of the professional will-be physical

culture teachers' training to the work with pupils with deviations in the health state]: avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk. Dissertation review for the degree of pedagogical sciences doctor. – 41 p. [in Ukrainian].

3. Stepanchenko N. I. (2017). Sistema profesijnoi pidhotovki majbutnix uchiteliv fizichnoho vikhovannia u vishchikh navchalnikh zakladakh [The system of the professional will-be physical education teachers' training in higher teaching establishments]: dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Dissertation for the degree of pedagogical sciences doctor: 13.00.04. – 629 p. [in Ukrainian].

4. Tymoshenko O. V. (2009). Teoretiko-metodichni zasadi optimizatsii profesijnoi pidhotovki vchiteliv fizichnoi kulturi u vishchikh navchalnikh zakladakh [Theoretical and methodological principles of the professional physical culture teachers' training optimization in higher teaching establishments]: avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Dissertation review for the degree of pedagogical sciences doctor: 13.00.04. – 38 p. [in Ukrainian].

5. Ayzazo S. Pedagogical content knowledge of experienced teachers in physical education: functional analysis of adaptations / S. Ayzazo, P. Ward // Research quarterly for exercise and sport. – 2011. – №82 (4). – P. 84-91.

6. Ward P. Effects of improving teachers' content knowledge on teaching and student learning in physical education / P. Ward, I. Kim and others // Research quarterly for exercise and sport. – 2015. – № 86 (2). – P. 9-15.

УДК: 572.7-057.87-056.263

Бурдаєв К. В.,
старший викладач кафедри фізіології та спортивної медицини
Гвоздак А.П.
старший викладач кафедри фізіології та спортивної медицини
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ СЛУХУ

Представлена інформація щодо морфологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху. В експерименті прийняло участь 68 школярів, які навчаються у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей зі зниженим слухом. Співвідношення довжини тіла, маси тіла та обхвату грудної клітки дітей з вадами слуху з нормативними показниками дало можливість встановити, що серед дітей з вадами слуху 7 і 8 років лише по 25,0% мають гармонійний фізичний розвиток, серед дітей 9 років – 52,6%, а серед 10-річних дітей – 29,4%. Тобто, частина дітей з вадами слуху, які характеризуються гармонійним фізичним розвитком змінюється хвилюподібно і чіткої закономірності у рівні гармонійності фізичного розвитку даного контингенту дітей не простежується. Незважаючи на великий інтерес дослідників з проблеми й отримані результати, проблема формування статодинамічної постанти дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі фізичного виховання не вирішена. Про це свідчить і той факт, що в спеціальній літературі нами було знайдено всього декілька робіт у даному напрямку.

Ключові слова: школярі, вади слуху, адаптивне фізичне виховання, морфологічні особливості.

Бурдаєв К.В. Морфологические особенности детей младшего школьного возраста с нарушениями слуха. Представлена информация о морфологических особенностях детей младшего школьного возраста с нарушениями слуха. В эксперименте приняло участие 68 школьников, которые учились в специальных общеобразовательных учебных заведениях для детей с нарушением слуха. Сопоставление длины и массы тела, окружности грудной клетки детей с нарушениями слуха с нормативными показателями позволило установить, что среди детей с нарушениями слуха 7 и 8 лет, только по 25,0% имеют гармоничное физическое развитие, среди детей 9 лет – 52,6%, а среди 10-летних детей – 29,4%. То есть часть детей с нарушениями слуха, которые характеризуются гармоничным физическим развитием меняется волнообразно и четкой закономерности в уровне гармоничности физического развития данного контингента детей не прослеживается. Несмотря на большой интерес исследователей по рассматриваемой проблеме и полученные результаты, проблема формирования статодинамической осанки детей младшего школьного возраста с нарушениями слуха в процессе физического воспитания не решена. Об этом свидетельствует и тот факт, что в специальной литературе нами было найдено всего несколько работ в данном направлении.

Ключевые слова: школьники, нарушения слуха, адаптивное физическое воспитание, морфологические особенности.

Burdaiev K., Gvozda A. Morphological features of children of primary school age with hearing impairment. The information on the morphological features of children of primary school age with hearing impairment is presented. In the experiment took part 68 schoolchildren, who studied in special general educational institutions for children with deafened hearing. Comparison of the length and weight of the body, the circumference of the chest of children with hearing impairments with the normative indicators made it possible to establish that in children with hearing disabilities of 7 and 8 years, only 25,0% have harmonious physical development, among children of 9 years – 52,6%, and among the 10-year-olds, 29,4%. Some of the children with hearing impairments that are characterized by harmonious physical development vary in a wave-like manner and a clear pattern in the level of harmony in the physical development of this contingent of children is not traced. Despite the great interest of researchers on the issue raised and the results obtained, the problem of the formation of static-dynamic posture of